

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Josefa Fialy a soudců Jana Filipa (soudce zpravodaje) a Pavla Šámala o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti **P. S. JEZBOŘICE s. r. o.**, sídlem V Luhu 754/18, Praha 4 – Nusle, zastoupené JUDr. Lenkou Hlaváčovou, Ph.D., advokátkou, sídlem náměstí Kinských 601/3, Praha 5 – Malá Strana, a ústavní stížnosti stěžovatele **J. V.**, zastoupeného JUDr. Petrem Šťastným, Ph.D., advokátem, sídlem Náprstkova 273/8, Praha 1 – Staré Město, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 20. října 2021 č. j. 27 Co 216/2021-476 a usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 18. června 2021 č. j. 20 C 162/2021-129, ve znění opravného usnesení ze dne 24. srpna 2021 č. j. 20 C 162/2021-369, za účasti **Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích a Okresního soudu v Pardubicích**, jako účastníků řízení, a obce **Jezbořice**, sídlem Jezbořice 67, zastoupené JUDr. Pavlem Jelínkem, Ph.D., advokátem, sídlem Dražkovice 181, Pardubice, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), doručenou Ústavnímu soudu dne 29. 12. 2021 a zaevidovanou pod sp. zn. IV. ÚS 3474/21, se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, přičemž tvrdí, že jimi bylo porušeno její ústavně zaručené základní právo na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a na spravedlivý (sc. řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a „na ochranu proti libovůli ze strany veřejné moci“ podle čl. 2 odst. 2 Listiny.

2. Ústavní stížností podle výše uvedených ustanovení, doručenou Ústavnímu soudu dne 30. 12. 2021 a zaevidovanou pod sp. zn. IV. ÚS 3487/21, se stěžovatel rovněž domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, přičemž tvrdí, že jimi bylo porušeno jeho právo na spravedlivý (sc. řádný) proces podle čl. 36 a čl. 38 odst. 2 Listiny i čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i jeho právo vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny.

3. Ústavní soud usnesením ze dne 18. 1. 2020 č. j. IV. ÚS 3474/21, IV. ÚS 3487/21-22 obě tyto ústavní stížnosti spojil ke společnému řízení s tím, že nadále budou vedeny pod sp. zn. IV. ÚS 3474/21.

4. Z ústavních stížností a jejich příloh se podává, že Okresní soud v Pardubicích (dále jen „okresní soud“) napadeným usnesením č. j. 20 C 162/2021-129 k návrhu vedlejší účastnice uložil stěžovatelům zdržet se dalšího vypuzení (vedlejší účastnice) a zpřístupnit jí pozemky parc. č. XX a XY v katastrálním území Jezbořice (dále jen „pozemky“), a obnovit tak původní stav do tří dnů od doručení tohoto usnesení (výrok I), dále pak zamítl její návrh, aby stěžovatelům byla uložena povinnost zdržet se dalšího vypuzení vedlejší účastnice a zpřístupnit jí i jejím občanům pozemky, a obnovit tak původní stav (výrok II), současně stěžovatelům uložil společně a nerozdílně zaplatit vedlejší účastnici náhradu nákladů řízení ve výši 11 534 Kč (výrok III). Uvedený soud dospěl k závěru, že vedlejší účastnice prokázala existenci poslední držby pozemků, které jsou součástí sportovně rekreačního areálu, a její svémocné vypuzení stěžovateli (jako spoluvlastníky pozemků), které spočívalo v tom, že pozemky nejpozději dne 26. 4. 2021 oplotili a neumožnili tím stěžovatelce (a veřejnosti) přístup do toho areálu. Usnesením č. j. 20 C 162/2021-369 okresní soud upravil datum stěžovatelova narození.

5. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „krajský soud“) shora označeným usnesením zamítl návrh stěžovatelů na přerušení řízení (výrok I), usnesení okresního soudu v odvoláním napadených výrocích I a III potvrdil (výrok II) a rozhodl, že stěžovatelé jsou povinni společně a nerozdílně nahradit vedlejší účastnici náklady odvolacího řízení ve výši 4 356 Kč (výrok III). Krajský soud se ztotožnil se závěrem okresního soudu, přičemž konstatoval, že stěžovatelům se nepodařilo prokázat, že by vedlejší účastnice získala proti nim nepravou držbu nebo že by je z držby vypudila.

II.

A. Stěžovatelčina argumentace

6. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti popisuje skutkový stav a průběh soudního řízení, přičemž vyslovuje nesouhlas s tím, že obecné soudy konstatovaly, že od roku 2001, kdy se stala spoluvlastnicí pozemků, neučinila žádné kroky proti jejich držbě vedlejší účastnicí. Opakovaně totiž upozorňovala na to, že se v tomto roce domluvila s vedlejší účastnicí na bezplatném užívání pozemků. Poukazuje i na to, že (druhému) stěžovateli nelze klást k tíži stav, který zapříčinil stát a jeho orgány, přičemž se dovolává nálezu Ústavního soudu ze dne 16. 7. 2013 sp. zn. I. ÚS 4365/12 (N 122/70 SbNU 109).

7. Stěžovatelka dále namítá nesprávné posouzení závazkového vztahu, na jehož základě vedlejší účastnice pozemky užívala, přičemž poukazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2020 sp. zn. 26 Cdo 1588/2020 s tím, že i zde nastala podobná situace, tj. že došlo ke sjednání výprosy. K tomu dodává, že i kdyby podmínky výprosy nebyly naplněny, šlo by o obligační vztah, „který nemůže být předmětem držby“.

8. Stěžovatelka odmítá, že by mohl držbu zakládat souhlas podniku Velkovýkrmny n. p. Dražkovice s užíváním pozemků z roku 1965, a v této souvislosti argumentuje, že je třeba důsledně rozlišovat mezi držitelem ve smyslu § 987 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a detentorem, který s věcí nakládá jako s věcí cizí, načež konstatuje, že dospěly-li obecné soudy k závěru, že vedlejší účastnice měla postavení detentora,

a tato ani nikdy netvrdila, že by držela právo pro sebe (naopak minimálně od roku 2001 se odkazovala na souhlas vlastníků pozemků), nemohly v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 7. 6. 2001 sp. zn. 22 Cdo 595/2001) dospět k závěru, že jí náleží práva odpovídající věcnému břemeni. Následně stěžovatelka uzavírá, že ochranu držby lze přiznat jen tam, kde osoba nakládá s věcí jako vlastní. Podle zjištění obecných soudů vedlejší účastnice užívá pozemky na základě obligačního vztahu, a proto vyhověly-li obecné soudy žalobě, rozhodly v rozporu s judikaturou Ústavního soudu a Nejvyššího soudu i platnou právní úpravou.

9. Nesprávné právní posouzení podle stěžovatelky je obsaženo i v závěru obecných soudů, že nešlo o výprosu, a proto nejsou dány podmínky pro aplikaci § 993 občanského zákoníku. Z provedeného dokazování vyplynulo, že nebyl vymezen konkrétní účel ani doba užívání, a tak o výprosu nepochybně šlo. Oba závěry stěžovatelka označuje za extrémně rozporné se skutkovým stavem, majíc za to, že porušují její právo na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. K tomu dodává, že ještě podstatnější je, že v daném případě žádná držba nebyla dána, a to ani ta nepravá. Vzhledem k tomu, že vedlejší účastnice užívala pozemky na základě výprosy, kterou mohla (stěžovatelka) kdykoliv odvolat, byla napadenými usneseními bezdůvodně omezena na svém vlastnickém právu, neboť nyní musí tolerovat bezplatné užívání pozemků, a to až do rozhodnutí v petitorním řízení, což může trvat i několik let.

10. Další pochybení, nyní v podobě extrémního rozporu mezi provedenými důkazy a skutkovými závěry, spatřuje stěžovatelka v tom, že podle krajského soudu se vedlejší účastnice měla držby ujmout v 90. letech a tato trvala až do umístění plotu. To má ale být v rozporu s prokázaným skutkovým stavem, podle něhož se (stěžovatelka) ujala „vlastnické držby“ v roce 2001 a poté vedlejší účastnice pozemky užívala s jejím souhlasem. Nemohla tudíž „držet právo pro sebe“. Stěžovatelka také obecným soudům vytýká, že své skutkové závěry učinily jen na základě tvrzení vedlejší účastnice, přičemž namítá, že tato neprokázala/nedoložila, že pozemky držela pro sebe a vůči ní vystupovala z pozice oprávněné z věcného břemene, a dále že se nevypořádaly s jejími tvrzeními, že vedlejší účastnice užívala pozemky na základě jejího souhlasu, takže jí nemůže svědčit držba odpovídající věcnému břemeni. V souvislosti s konstatováním krajského soudu, že jde o provizorní rozhodnutí o prozatímní ochraně posledního faktického stavu, argumentuje, že tím nelze „omluvit“ takovéto zásadní porušení procesních práv účastníků řízení.

B. Stěžovatelova argumentace

11. Stěžovatel rovněž nejprve shrnuje skutkový stav a průběh soudního řízení, přičemž podle něj podmínky pro vydání napadených usnesení nebyly splněny, neboť držba tvrzená vedlejší účastnicí není držbou pravou a poctivou, a že tím byla omezena jeho práva v míře dosahující ústavněprávní roviny. Obecné soudy svým postupem požehaly kontinuálnímu bezpráví, kterého se vůči němu a jeho právním předchůdcům dopouštěl totalitní režim, neboť mu po proběhnuvším soudním řízení zůstává pouhé formální spoluvlastnictví nemovitých věcí značné hodnoty, s nimiž je umožněno nakládat vedlejší účastnici převážně ke komerčním účelům ve prospěch třetích osob. Obecným soudům v souvislosti s jejich názorem, že není splněna podmínka pro výprosu, neboť není stanoven její účel, vytýká, že opomenuly důkazy kronikami obce, ze kterých plyne, že areál koupaliště je historický název, opomenuly i důkazy, z nichž plyne, že se pozemky jako koupaliště neužívaly minimálně 20 let.

12. Krajský soud měl pochybit i v tom ohledu, kladl-li mu, resp. jeho právním předchůdcům k tíži nečinnost poté, kdy se v 90. letech obcím vrátilo postavení právnických osob. V této souvislosti poukazuje na represe totalitního státu a na to, že i po roce 1989 postupovala vedlejší účastnice podobně, když bez souhlasu tehdejších majitelů postavila na pozemcích tenisový a nohejbalový kurt, ačkoliv u dědiců J. Ch. a E. C. dědické řízení započalo v roce 1991, část pozemků jeho právní předchůdci získali již v roce 1992, další část rodiny vedla vleklá dědická řízení. Nelze tedy dovozovat, že by se vedlejší účastnice ujala „opuštěného“ majetku. S poukazem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4365/12 tvrdí, že ihned po nabytí svého vlastnického práva v roce 2020 se začal zajímat o faktický a právní stav pozemků, jakož i o způsob jejich užívání třetími osobami a o právní titul tohoto užívání, a po seznámení se s aktuálním stavem a po neúspěšných jednáních s vedlejší účastnicí vyjádřil nesouhlas s dalším bezúplatným využíváním. Vedlejší účastnice, ačkoliv je orgánem samosprávy (sc. veřejnoprávní korporací), od něhož lze vyžadovat vyšší právní vědomost, neučinila nic, aby si zajistila domnělá práva. Krajský soud tak nemohl dospět k závěru, že se obec mohla právně přípustným způsobem a v dobré víře pozemků „ujmout“.

13. Argumentace krajského soudu o nabytí majetku obcí je „bez právního důvodu“, neboť zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí (dále jen „zákon č. 172/1991 Sb.“), se až do jeho novelizace provedené zákonem č. 173/2012 Sb. týkal jen nemovitostí, které přecházely na obce z majetku České republiky, nikoliv historického majetku ve vlastnictví České a Slovenské Federativní Republiky (ČSFR). Přejít měl i určitý historický majetek ve vlastnictví ČSFR, nikoliv však ze zákona, ale na základě smluv. Vláda o tom rozhodla usnesením ze dne 19. 10. 1994 č. 596. Nezbytnou podmínkou přechodu majetku na obce bylo schválení seznamu nemovitostí vládou [§ 2c odst. 1 písm. f) uvedeného zákona] a splnění dalších podmínek, které však vedlejší účastnice nesplnila. Na pozemky se vetřela svémocně těsně předtím, než stěžovatelé získali první část pozemků. Obecné soudy dále pominuly, že stěžovatelé odmítli pozemky vedlejší účastnici prodat nebo pronajmout.

14. Dále stěžovatel uvádí, že krajský soud nezákonnou stavbu koupaliště považoval za irelevantní a že u ostatních staveb tomu bylo naopak, přitom však část tenisového kurtu stojí na pozemku parc. č. XYZ, o němž probíhá další dědické řízení a kterému se vedlejší účastnice „vyhnula“, takže stěžovatelům byl napadenými rozhodnutími *de facto* odňat i tento pozemek, ačkoliv nebyl předmětem řízení. Obecným soudům pak vytýká, že přisvědčily argumentaci vedlejší účastnice na základě úmyslného umístění černých staveb na jeho pozemcích, a tvrdí, že nelze přiřknout práva na základě dlouhodobého porušování zákona a zasahování do nerušeného výkonu vlastnických práv.

15. Krajskému soudu stěžovatel vytkl i to, že jednání trvalo pouhou hodinu a že na něm neprovedl žádné dokazování, zejména nevyslechl navržené svědky ani účastníky, kteří o to projevíli zájem, že protokol z jednání obdržel až po vyhlášení usnesení, takže neměl prostor k případným námitkám k protokolaci, že jednateli stěžovatelky nebylo umožněno účastnit se jednání před soudem, ač včas předložil neschopenku, a jeho výpověď byla pro objasnění věci zásadní, neboť mohl vysvětlit, co se na pozemcích dělo v 90. letech. Krajský soud nerespektoval, že podrobné dokazování je přesunuto do stadia řízení odvolacího, neboť ani on sám žádné dokazování neprováděl. Neprováděl je ani okresní soud, který dokonce neměl k dispozici jeho stanovisko, neboť mu výzva k vyjádření k podané žalobě byla doručena až po vydání samotného rozhodnutí. Stěžovatelce sice byla tato výzva doručena včas, ale v té době nebyly vedlejší účastnicí do spisu dodány

žádné důkazy k žalobním tvrzením. Po stěžovatelčiných námitkách vedlejší účastnice doručila jen část uváděných důkazů a tento stav nezhojila nikdy. Vzhledem k tomu ani stěžovatelka neměla dostatečný prostor k hájení svého procesního stanoviska.

III.

Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení

16. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnosti k vyjádření účastníkům a vedlejší účastnici řízení.

17. Krajský soud odkázal na odůvodnění svého usnesení s tím, že v něm podrobně vyložil, jaký skutkový stav vzal za prokázaný a jaké právní předpisy a z jakého důvodu při rozhodování aplikoval, přičemž odmítl, že by svým postupem zasáhl do základních práv a svobod stěžovatelů, a proto navrhl zamítnutí ústavních stížností.

18. Okresní soud pouze odkázal na napadená usnesení.

19. Vedlejší účastnice vyjádřila přesvědčení, že rozhodnutí soudů byla učiněna po právu a že k žádnému zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelů nedošlo. Upozornila, že ústavní stížnosti nemají ústavněprávní rozměr, neboť se stěžovatelé dovolávají přezkumu skutkových, event. právních závěrů obecných soudů, a navrhla proto ústavní stížnosti odmítnout, příp. zamítnout.

20. K ústavní stížnosti stěžovatele vedlejší účastnice doplnila, že jeho právní předchůdci měli nemovitosti ve svém vlastnictví setrvale a v porevolučním období k nim vykonávali vlastnické právo, o čemž svědčí i to, že s nimi bylo nakládáno. Nesouhlas stěžovatele s tím, jak s nimi bylo nakládáno jeho právními předchůdci, nemůže jít k její tíži. Celý spor se rozhořel „na truc“, když z objektivních důvodů nevyhověla žádosti stěžovatelů o změnu územního plánu. Stěžovatel se ne zcela relevantní argumentací snaží vyvolat pocit jakési křivdy. Dovolává-li se ochrany svého vlastnického práva k nemovitostem, vedlejší účastnice poukazuje na to, že toto právo nesporně má ale za to, že jí svědčí užívací právo, přičemž stěžovatel vstoupil do existujících právních vztahů. Meritem posouzení věci bylo, zda jí svědčí pravá držba a že z ní byla vypuzena, nikoliv právní titul užívání, nicméně je přesvědčena, že své užívací právo vydržela. Několikrát vyvinula snahu o řešení celé záležitosti narovnáním a navrhovala stěžovatelům, že jim bude poskytovat pravidelnou úplatu, dohody však s ohledem na predátorské (objektivně neakceptovatelné) požadavky stěžovatelů nebylo dosaženo. Po celou dobu své existence vedlejší účastnice pozemky využívala (předtím byla využívána „správou obce“, na kterou poctivě a „dobrověrně“ navázala) v souladu se svým posláním, a to jako přírodní, hlavní (až jediné) kulturně-sportovní zázemí a veřejné prostranství, a tato držba historicky nebyla činěna spornou. Zajišťovala i jejich údržbu a jsou na nich umístěna sportoviště včetně dětských herních prvků. Tento skutkový stav, který v řízení osvědčila předloženými důkazy, nemůže svědčit pro závěr o nepoctivosti držby. Zjevně se jí neujala svémocně, potajmu, lstí, ani nešlo o výprosu (resp. ji stěžovatel v řízení neprokázal, a ani nemohl prokázat), přičemž veškerou tuto činnost vykonávala s vědomím vlastníků.

21. K ústavní stížnosti stěžovatelky vedlejší účastnice uvedla, že poukazuje na své předchozí vyjádření, a dodala, že není mezi stranami sporné, že užívala nemovitosti bezplatně, nikoliv ale na základě výprosy, ale pro účely koupaliště, že zápis vypracovaný

u advokáta JUDr. T. U. nutno chápat v takovém kontextu, kdy v 90. letech měla vyjednaný odkup nemovitostí od pana J. Ch., za jeho zády však odkoupila pozemky stěžovatelka, což vyvolalo v obci pozdvižení. Přitom ji stěžovatelka uklidňovala, že to nic na stávající dohodě o způsobu užívání pozemků nemění. Nebyl konstruován nový obligační závazek, pouze se jí dostalo daného ujištění, a tak byla nadále v dobré víře, že může svou činnost na pozemcích nadále vykonávat. Stěžovatelka chybně odlišuje mezi nárokováním užívacího práva k pozemkům a práva vlastnického, které nárokováno není. Vedlejší účastnice vyjádřila přesvědčení, že jí svědčí užívací titul a že její držba byla pravá, a poznamenala, že předmětem řízení je ochrana držby, která trvala 30 let a 25 let v předrevolučním období, a že užívání na základě výprosy nebylo prokázáno.

IV. Replika stěžovatelů

22. Ústavní soud zaslal citovaná vyjádření stěžovatelům k případné replice. Stěžovatel k vyjádření vedlejší účastnice uvedl, že není pravdivé a úplné, že se jej vedlejší účastnice snaží dehonestovat a odklonit pozornost od merita věci. On ani jeho předchůdci pozemky vedlejší účastníci nikdy neslibili, vedlejší účastnice k nim nemá právní titul, v prohlášeních jeho právní předchůdci odmítají jakákoliv ujednání o jakémkoliv titulu užívání, přičemž je nemyslitelné, že by pozemky poskytli tomu, kdo otevřeně deklaruje, že jejich majetky zabral v době komunismu. Podle stěžovatele jde o zneužití institutu držby. Dále stěžovatel opakuje skutečnosti obsažené v ústavní stížnosti a tvrdí, že to byli stěžovatelé, kdo pozemky řádně udržoval. Odmítá, že by jednal „na truc“, přičemž poukazuje na to, že byl schválen jiný developerský projekt osoby spjaté se starostou obce, i na to, že stěžovatelé nabídli mimo jiné pozemek parc. č. XXV bezplatně Pardubickému kraji za účelem ubytování uprchlíků z Ukrajiny.

23. K vyjádřením obecných soudů stěžovatel uvedl, že si jejich argumenty a argumenty vedlejší účastnice odporují, jde-li např. o délku tvrzené držby, právní a faktický stav staveb na pozemcích apod., odlišně od stěžovatelky interpretují jejich užívání výprosou, kterou vedlejší účastnice přiznala a u soudu popřela, a obdobný stav je i u dalších podstatných skutkových tvrzení a právních závěrů. Stěžovatel znovu upozornil, že stěžovatelům byl v důsledku napadených rozhodnutí fakticky odňat rozsáhlý majetek velké hodnoty a zůstaly jim jen povinnosti z titulu vlastnického práva a dále že při využití jiných právních kroků, zejména v případě podání petitorní žaloby, by se jistě setkal se stejným přístupem.

24. Stěžovatelka v reakci na vyjádření vedlejší účastnice odmítla, že by ústavní stížnost neměla ústavněprávní rozměr, přičemž poukázala na své tvrzení o porušení ústavně zaručených základních práv a na to, že uvedla i formu zásahu do nich v důsledku nesprávného právního posouzení, které je v extrémním rozporu s příslušnou právní úpravou, judikaturou i zjištěným skutkovým stavem, v důsledku čehož je nucena trpět bezplatné užívání pozemků vedlejší účastnicí, a sama je z něho vyloučena. Pozemky poskytovala k užívání na základě výprosy, kterou mohla kdykoliv odvolat. Upozornila, že namítala závažná procesní pochybení obecných soudů, k nimž se vedlejší účastnice nevyjádřila. Skutečnost, že od roku 2001, kdy nabyla spoluvlastnický podíl na nemovitostech, je vedlejší účastnice neužívala na základě držby věcného práva, ale jejího souhlasu, tedy na základě obligačního vztahu. To bylo prokázáno zápisem z jednání ze dne 13. 7. 2001 mezi ní a vedlejšího účastnicí, dopisem starosty vedlejší účastnice

ze dne 14. 12. 2020, adresovaným stěžovateli, a dopisem starosty z roku 2021, jakož i článkem zpravodaje Hlasy Jezbořic z prosince 2020. Z těchto důkazů je patrné, že vedlejší účastnice užívala nemovitosti se souhlasem stěžovatelů, naopak nebyl předložen žádný důkaz, že by jejich užívání nárokovala na základě věcného břemene, s tímto tvrzením přišla až poté, co nedošlo k dohodě o dalším užívání. Podle stěžovatelky jde o pokus proměnit v trvalé právo to, co jí bylo povoleno jen výprosou. Z tohoto důvodu také okresní soud konstatoval užívání pozemků na obligačním základě, byť nikoliv na základě výprosy, přesto však soudy obou stupňů konstatovaly držbu práva odpovídajícího věcnému břemenu. Stěžovatelka argumentuje i tím, že vedlejší účastnice nebyla ve způsobu využívání pozemků nijak limitována, a odmítá, že by tvrzení vedlejší účastnice byla podstatná z hlediska toho, zda pozemky užívala na základě držby práva odpovídajícího věcnému břemenu nebo na obligačním základě, k čemuž dodává, že kdyby tomu bylo jinak, nepotřebovala by od nového vlastníka „uklidnění“, že může pozemky dále užívat. Z toho stěžovatelka vyvozuje, že vedlejší účastnice své užívání vždy vnímala jako závislé na vůli stěžovatelů. Odmítá, že by její jednání byla „na truc“, a vytýká vedlejší účastnici, která mohla mnoho let bezplatně pozemky užívat, že se v rozporu s dobrými mravy na základě předrevolučního uspořádání snaží přisvojit trvalá práva k pozemkům. Z uvedených důvodů stěžovatelka trvá na tom, aby bylo ústavní stížnosti vyhověno.

V.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

25. Ústavní soud se nejprve zabýval splněním procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnosti byly podány včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejich projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnosti jsou přípustné (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

VI.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

26. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat jejich rozhodování; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Nutno proto vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí soudů, a zásah Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti je na místě za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

27. Ústavní soud úvodem poukazuje na náleze ze dne 21. 5. 2019 sp. zn. IV. ÚS 4306/18 (N 93/94 SbNU 179), v němž se v souvislosti s řízením o žalobě z rušené držby konstatuje, že ačkoliv je toto řízení součástí právního řádu teprve od 1. 1. 2014, lze při jeho uchopení zčásti vycházet z rozhodovací praxe vztahující se k dnes již neúčinné ochraně pokojného stavu podle § 5 občanského zákoníku z roku 1964. Platný je tak například závěr Nejvyššího soudu vyjádřený v rozsudku ze dne 19. 4. 2012 sp. zn. 22 Cdo 4115/2011, podle něhož: *„Ochrana pokojného stavu, upravená v § 5 obč. zák. [1964], je modifikovaným způsobem ochrany držby (posesorní ochrany), kterou znal již obecný občanský zákoník z roku 1811 a ke které se vrací i nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. Jejím předmětem není ochrana práva, ale pokojného stavu. Předpokladem pro poskytnutí ochrany je, že návrh je podán [...] v době, kdy jde o aktuální zásah do pokojného stavu; pokud se nový stav, vyvolaný zásahem, stal pokojným, ochranu nelze poskytnout. [...] Nárok na ochranu pokojného stavu má jiný skutkový základ a ostatně i jiný účel než ochrana práva; nelze dovodit, že by ten, kdo žádá ochranu pokojného stavu, musel současně žádat i o ochranu práva. Z uvedeného mimo jiné plyne, že žaloba z rušené držby (též „posesorní žaloba“) poskytuje prozatímní ochranu posledního faktického stavu, nikoli stavu právního (tedy nikoli subjektivního práva)“.*

28. Ústavní soud v tomto nálezu dále poukázal na to, že se již k novému typu soudního řízení podle § 176 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), a jeho ústavněprávnímu přezkumu v řízení o ústavní stížnosti vyjádřil např. v usnesení ze dne 12. 12. 2017 sp. zn. I. ÚS 2662/16 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), kde konstatoval, že: *„Ústavní soud ve své ustálené judikatuře [srov. náleze ze dne 10. 11. 1999 sp. zn. II. ÚS 221/98 (N 158/16 SbNU 171) nebo náleze ze dne 21. 11. 2001 sp. zn. IV. ÚS 189/01 (N 178/24 SbNU 327), resp. usnesení ze dne 12. 3. 2002 sp. zn. III. ÚS 394/01 (U 10/25 SbNU 379) či usnesení ze dne 6. 5. 2004 sp. zn. III. ÚS 221/04] vychází z názoru, že posouzení podmínek pro vydání předběžného opatření je věcí obecných soudů. Tyto závěry pak lze plně vztáhnout i na případy řízení o žalobách z rušené držby. Ústavní soud se ani zde necítí oprávněn zasahovat do rozhodnutí obecných soudů o žalobách z rušené držby, neboť jde o rozhodnutí, která do práv a povinností účastníků zasahují nikoli konečným způsobem v tom směru, že držba musí mít svůj původ v právním titulu (zakládat se na něm); teprve vyřešení sporu o něj má ve svém důsledku dopad na další trvání držby. Z povahy věci tak vyplývá, že podstatou takového přezkumu může být jen omezený test ústavnosti, tj. posouzení, zda rozhodnutí o žalobě z rušené držby mělo zákonný podklad, bylo vydáno příslušným orgánem a není projevem svévole.“*

29. Ústavní soud současně upozornil, že s ohledem na výše uvedenou doktrínu zesíleného sebeomezení při přezkumu nemeritorního (či v daném případě „kvazimeritorního“) rozhodnutí zasáhl Ústavní soud svou rozhodovací činností do řízení o žalobě z rušené držby (od doby účinnosti předmětné úpravy, tj. od 1. 1. 2014) dosud pouze jednou, a to nálezem ze dne 16. 6. 2016 sp. zn. IV. ÚS 3623/15 (N 116/81 SbNU 819), v němž konstatoval, že přes požadavek rychlosti řízení o žalobě z rušené držby pro odstranění „nepokojného stavu“ nelze účastníkům upřít právo na veřejné ústní projednání věci před odvolacím soudem ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny. Možnost nenařizovat jednání tak platí pouze pro stupeň nalézací; odvolací soud naopak k projednání odvolání proti rozhodnutí ve věci samé jednání naříditi musí, zvláště doplňuje-li dokazování.

30. Podle § 177 o. s. ř. musí žalobce prokázat, že žalovaný svémocně ruší držbu. Podle § 178 o. s. ř. se soud v řízení omezí na zjištění poslední držby a jejího svémocného

rušení. V důvodové zprávě se k tomuto řízení podává, že žaloba směřuje k ochraně posledního stavu držby a k jeho navrácení. Rozhoduje se o faktickém stavu (důležitý je „prvek fakticity“), soud není oprávněn zkoumat hmotněprávní otázky a omezí se jen na zjištění skutkového stavu; v řízení se nezkoumá oprávněnost držby. Tato konstatace tradičního pojetí rozdílů mezi posesorní žalobou a petitorní žalobou je zcela namíste a soudy v řízení tento rozdíl respektovaly, což je v souladu s požadavky práva na soudní ochranu v podmínkách právního státu.

31. Ústavní soud ani při aplikaci výše uvedeného omezeného testu ústavnosti (sub 28), podle kterého je třeba posoudit, zda rozhodnutí o žalobě z rušené držby mělo zákonný podklad, bylo vydáno příslušným orgánem a není projevem libovůle či svévole, neztrácí ze zřetele uvedený smysl žaloby z rušené držby (ochrana posledního stavu držby a její navrácení). Obecný soud nezkoumá v řízení o žalobě z rušené držby předběžné hmotněprávní otázky (§ 135 odst. 2 o. s. ř.), zda jde o držbu řádnou, poctivou nebo pravou (srov. např. usnesení ze dne 20. 12. 2017 sp. zn. IV. ÚS 3074/17). Uvedené řeší soud případně až v následném petitorním řízení (o určení vlastnického práva, vydání neprávem zadržované věci, její součásti, vyklizení prostor atp.) vyvolaném žalovaným na ochranu jeho vlastnického práva.

32. Pro úspěšnost žaloby z rušené držby je nutné (postačí), aby žalobce prokázal, že je držitelem věci a že žalovaný jeho držbu svémocně (libovolně) ruší; obecný soud zkoumá zejména skutkový stav a přihlédne ke všem podstatným okolnostem posuzované věci. Znovu je třeba zdůraznit, že v řízení nejde primárně o poskytnutí ochrany subjektivním právům, nýbrž o poskytnutí ochrany poslednímu faktickému stavu. Obranu žalovaného tak zásadně mohou představovat pouze námitky co do uplynutí prekluzivní lhůty (§ 1008 odst. 1 občanského zákoníku), neexistence žalobcovy držby, případně popření skutečnosti, že držba žalobce byla žalovaným vůbec rušena nebo byla rušena svémocně. V případě vypuzení držitele může žalovaný podle § 1007 odst. 1 občanského zákoníku ještě namítat, že žalobce nabyl držbu nepravou nebo že jej z držby vypudil. Námitky petitorního charakteru, např. že rušitel je vlastníkem, nejsou však v posesorním sporu pro rozhodnutí soudu zásadní.

33. Stěžovatelé ve svých ústavních stížnostech shodně uvádějí, že právním důvodem užívání pozemků vedlejší účastníci byla výprosa (§ 2189 občanského zákoníku), a proto byla důvodná jejich námitka, že u vedlejší účastnice šlo o tzv. nepravou držbu (§ 993, § 1007 odst. 1 občanského zákoníku). Kromě toho stěžovatelka argumentuje tím, že vedlejší účastnice mohla mít postavení nikoliv držitele, ale jen tzv. dententora, neboť jednak s pozemky nenakládala jako s věcí vlastní, jednak užívala pozemky na základě obligačního oprávnění, a to se souhlasem (spolu)vlastníků, a proto jí nemůže být poskytnuta ochrana. K tomu může Ústavní soud pouze zdůraznit to, co již uvedl výše k povaze posesorní žaloby a předmětu řízení o ní. Zde stěžovatelé již Ústavnímu soudu v podstatě předestírají argumentaci, která má své místo až v řízení petitorním, kde se rozhodovalo o právní povaze držby a ochraně jejich práv, zatímco předmětem napadených rozhodnutí je rozhodování o ochraně posledního faktického stavu držby. Ke stěžovatelčiným procesním námitkám možno uvést, že tvrzená pochybení vycházejí z jiného právního posouzení (výprosy či existence držby), a proto jim z výše uvedených důvodů (sub 39) nelze přisvědčit.

34. I když předmětem nynějšího řízení před Ústavním soudem není posouzení právních poměrů a vlastnických práv, nelze bez dalšího přejít argumentaci stěžovatelů, ze které se

podává, že podle jejich názoru právním důvodem užívání pozemků vedlejší účastnicí byla výprosa. Výprosník je sice pravým držitelem práva, které mu bylo povoleno z ochoty vykonávat, ale jen do doby, než bylo svolení odňato; vykonává-li je nadále, stává se držitelem nepravým [Spáčil, J., a kol.: Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, str. 105-107]. O výprosu může jít jen za předpokladu, že si strany neomezí dobu užívání věci, přičemž takovéto omezení může vyplývat i z ujednaného účelu užívání [viz Hulmák M., a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014), Komentář. 1. vydání, 2014, str. 188-194]. V posuzovaném případě přenechal stát tehdejšímu místnímu národnímu výboru pozemky do trvalého bezplatného užívání za účelem vybudování koupaliště, po zániku národních výborů koupaliště patrně přešlo do majetku obce, která pak pozemky užívala za účelem jeho provozování a později provozování sportovně rekreačních zařízení, která na nich vybuďovala. Na počátku byl tedy „sjednán“ účel užívání pozemků (tj. umístění a provozování koupaliště), z něhož plynulo v konečném důsledku i stanovení doby užívání (tj. po dobu existence stavby koupaliště). Po roce 1989 pak bylo totéž vlastníky pozemků tolerováno (akceptováno), včetně pořádání společenských akcí, především však vybudování a provozování sportovišť, z čehož nelze usuzovat, že by strany předpokládaly vrácení věci, resp. „vrácení“ užívacího práva „podle libosti“ půjčitele, jak předpokládá § 2190 odst. 1 občanského zákoníku, ostatně v opačném případě by vedlejší účastnice nemohla užívat svůj majetek, který se na pozemcích nachází. Vůle ke sjednání výprosy tak u stěžovatelky zjevně chyběla, ovšem ani u stěžovatelů či jejich právních předchůdců k vyjádření takové vůle během doby, kdy vedlejší účastnice sporné pozemky užívala, nedošlo, a existencí takového právního jednání začali argumentovat až poté, co vyjádřili svůj nesouhlas s dalším užíváním. Z těchto důvodů nelze závěr obecných soudů, že právním titulem užívání pozemků nebyla výprosa (kterou by se nyní vedlejší účastnice snažila proměnit v trvalé právo), považovat za ústavně nekonformní, přičemž skutečnost, zda skutečně zde existuje jiný (a platný) právní důvod pro užívání pozemků vedlejší účastnicí, není z hlediska daného řízení již podstatné, protože to patří do řízení petitorního. Jinak řečeno, význam by mohlo mít jen, kdyby tímto právním titulem byla výprosa, kterou by vedlejší účastnice usilovala proměnit v trvalé právo (§ 993 občanského zákoníku).

35. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti také poukazuje na bezpráví, kterého se totalitní stát dopustil na jeho právních předchůdcích, když se protiprávně zmocnil pozemků v jejich vlastnictví, a vytýká vedlejší účastnicí, že na (z jejího hlediska cizích) pozemcích vybuďovala sportoviště, aniž by jí v tomto ohledu svědčil jakýkoliv právní titul.

36. Ústavní soud již mnohokrát konstatoval, že protiprávní jednání komunistického režimu v době nesvobody (§ 1 zákona č. 480/1990 Sb., o době nesvobody) nelze omluvit a že to byl v prvé řadě on, kdo zapříčinil vznik právně komplikované situace, kterou je třeba od roku 1989 napravovat. V nyní posuzované věci však nejde o skutečnosti, které by bylo možné zohlednit jako v jiných řízeních (restituční, rehabilitační apod.), a to s ohledem na již zdůrazněné zvláštnosti řízení ve věcech posesorních žalob. V nich, stejně jako v nynější věci jde totiž „jen“ o to, zda nastal „pokojný stav“, zda jej stěžovatelé svým svémocným jednáním narušili a zda tak učinili v souladu s právem. Obecné soudy v tomto ohledu dospěly k závěru, že postup stěžovatelů po právu nebyl, přičemž podle názoru Ústavního soudu takový protiprávní postup „omluvit“ minulými křivdami nelze, resp. jej nelze z tohoto důvodu aprobovat, a to tím spíše, že stěžovatelé mohli a nadále mohou využít zákonné možnosti ochrany svého vlastnického práva v příslušném soudním řízení, kde by naopak výše uvedené skutečnosti mohly hrát určitou roli.

37. Namítá-li stěžovatel procesní pochybení, kterých se měly obecné soudy v daném řízení dopustit, jde jen o opakování námitek uplatněných v odvolacím řízení, jimiž se krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení zabýval a náležitě vypořádal. V tomto ohledu Ústavní soud nemá, co by k jeho závěrům dodal, a tak na ně pro stručnost odkazuje.

38. To stejné platí pro námitku, že část tenisového kurtu se nalézá na dalším pozemku (parc. č. XYZ) a že samotné koupaliště již řadu let neslouží svému účelu. Dlužno dodat, že námitce stěžovatele, že neměl dostatečný prostor k tomu, aby mohl hájit své stanovisko, neodpovídá skutečnost, že v ústavní stížnosti v podstatě jen opakuje to, co již zaznělo v řízení před obecnými soudy.

39. Stěžovatel brojí také proti (údajné) argumentaci krajského soudu „k nabytí majetku obcí po roce 1989“. Není zřejmé, v čem by dané pochybení mělo spočívat, když uvedený soud pouze konstatoval, že se vedlejší účastnice ujala držby poté, co se obcím vrátilo postavení právnických osob, přičemž za podstatné nepovažoval zkoumat vlastnické právo ke stavbám umístěným na pozemcích, nýbrž to, zda vedlejší účastnice koupaliště provozovala a provozuje. Takovému závěru Ústavní soud nemá co vytknout, jen konstatuje, že mezi tehdejším místním národním výborem a obcí existovala kontinuita (právní nástupnictví), neboť podle § 68 odst. 1 zákona č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), práva a závazky mimo jiné i místních národních výborů přešly na obce, v nichž měly ke dni účinnosti tohoto zákona tyto národní výbory sídlo, a jde-li o samotnou stavbu koupaliště, vlastnické právo přešlo na vedlejší účastnici na základě § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb. Tím však Ústavní soud nemá v úmyslu jakkoliv předjímat závěry obecných soudů v petitorním řízení, jen nemůže přisvědčit námitce, že by se vedlejší účastnice na počátku 90. let vetřela na pozemky svémocně (viz sub 13), tím spíše, že i když právní předchůdci stěžovatelů získali první část pozemků, nic proti jejich užívání vedlejší účastnicí neučinili.

40. Ústavní soud uzavírá, že posoudil ústavní stížnost z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), a protože ze shora uvedených důvodů neshledal důvodnost namítaného porušení základních práv či svobod stěžovatelů (viz sub 1 a 2), ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

41. Ústavní soud takto rozhodl bez ústního jednání, protože od něho nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 19. dubna 2022

Josef Fiala
předseda senátu